

1. 100 великих авантюристів. – Режим доступу: <http://2уха.ru/100/avant.php?sto=8&pg=4>
2. Арудж Барбароса. – Режим доступу: http://objective-news.ru/tayni_piratov/arudzh-barbarossa.html
3. Арудж Барбароса. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Арудж_Барбаросса
4. Губарев В. Арудж: [Електронний ресурс] / Виктор Губарев. – Режим доступу: <http://www.privateers.ru/notorious-persons/aruj.html>

Поляк С.

Науковий керівник – доц. Лахманюк Т. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ СТРУКТУРИ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ЗА СУЛЕЙМАНА І ПИШНОГО

Османська імперія – ісламська монархічна держава турецької династії Османів. Періодом найвищого розквіту Османської імперії вважають правління Сулеймана I Пишного (1520–1566 рр.). Він був, мабуть, наймогутнішим із турецьких султанів за весь час існування Османської імперії. Під кінець XVI ст. Османська імперія займала площу в 2,5 млн. км², включаючи в себе землі у Південно-Східній Європі (разом із островами), на Близькому Сході (Передня Азія) і Північній Африці. Відтак, питання територіальної організації та внутрішньої структури Османської імперії в умовах правління Сулеймана I Пишного є актуальним.

Метою даної статті є обґрунтування внутрішньої структури Османської імперії за Сулеймана I Пишного.

Османська імперія (Оттоманська Порта) була заснована і під правлінням династії Османів проіснувала від приблизно 1300 р. до 1922 р. Османська імперія належала до типу степових імперій, але увібрала державні й культурні традиції завойованих земель. Через тюркське походження династії та панівну культуру Османську імперію в Європі й в Україні називали Туреччиною, її правителів султанами, а підданих – турками. Самі ж піддані Османської імперії іменували себе «османли» (прибличники Османа), а свою державу – Девлет-і Алійє-і Османійє («Висока Османська держава») або скорочено Девлет-і Алійє («Висока держава»).

Внутрішній лад Турецького (Османського) емірату в XVI ст. базувався на давніх нормах, встановлених ще у Конійському султанаті. Глава цієї держави (бей, потім султан) самостійно розпоряджався земельним фондом, який називався хас. Із нього в ленні володіння військових і духовних феодалів надавалися землі, які мали не лише утримувати цього феодала, але й приносити у державну казну певні податки. Законодавством султана Мурада I були затверджені дві форми феодалного володіння, які відрізнялися одна від одної за розмірами податків, що сплачувалися селянами, – тимар і зеамет.

Найбільшою адміністративно-військовою одиницею Османської імперії був бейлербейлік. Термін «бейлербейлік» поступово був заміщений терміном еялет [4, с. 89].

У перші роки правління Сулеймана I були утворені наступні бейлербейліки: 1522 р. – Дулькадар, 1533 р. – Ерзурум, Джезаїрі Бахрі Сефід (острови Егейського моря) і Джезаїрі Гарб (Алжир) [6, с. 249].

На 1527 р. бейлербейлік Караман мав у своєму складі 7 санджаків: Бейшехир, Аксарай, Ічїл, Нійде, Кайсері, Конья, Мараш [1, с. 652].

Джезаїрі Бахрі Сефід – острови Егейського моря, Кіпр, Галліполі, узбережжя Малої Азії та інші приморські райони Османської імперії. Ці території управлялися капудан-пашою («командуючий флотом»). Шляхом додавання санджаків Коджаелі, Суйла та Біга від бейлербейліка Анатолія, санджаків Інебахті, Айрибоз, Карлі-Елі, Містра, Міділі від бейлербейліка Румелія, у 1533 р. утворили даний бейлербейлік.

Бейлербейлік Алжир засновано в 1533 р. Найвідомішим бейлербеєм є Хайреддін Барбаросса (1518–1546). Окрім того, що тут був центр берберських піратів і работоргівлі, бейлербейлік був тією базою, з якої османи нападали на європейські кораблі у Західному Середземномор'ї. У західних звітах на 1534 р. в Османській імперії нараховувалося 9 бейлербейликів: Румелія, Анатолія, Рум, Караман, Діярбакир, Шам, Єгипет, Джезаїрі, Дулькадар.

Подальші завоювання Сулеймана Кануні призвели до зростання кількості бейлербейликів: 1535 р. – Мосул, Багдад, 1540 р. – Йемен, 1541 р. – Буда, 1546 р. – Басра, 1548 р. – Ван, 1552 р. – Темешвар, Шехрізор, 1555 р. – Лахса (Ель-Хаса, 1556 р. – Тріполі Лівійське, 1555–1557 р. – Абіссинія (Ефіопія). Ці бейлербейліки створювалися одразу після завоювання нових територій [1, с. 654].

У 1534 р. Багдад був без опору захоплений військами султана Сулеймана I під час османо-сефевідської війни 1532–1555 рр. У 1535 р. утворено бейлербейлік. Захоплення Багдада стало значним досягненням, як і пізніше приєднання Басри, адже відкривало шлях до нижньої Месопотамії з річками Тигр та Євфрат, і вихід до Перської затоки. Проте, перебуваючи під владою Османської імперії, Багдад увійшов у період занепаду, в результаті ворожнечі з Сефевідською імперією на сході. Найважливіші санджаки: Багдад, Хілле, Зенгабад, Ремахійє, Карадаа, Дженгюле, Джебавер.

Басра стала османським бейлербейліком у 1538 р., а в 1546 р. був призначений бейлербей. Коли Сулейман I встановив контроль над Багдадом, емір Рашид аль-Мугаміс, який правив у Басрі, добровільно визнав османську владу на цій території. Протягом XVI ст. Басра залишалася центром торгівлі між Османською імперією та Індією, також майданчиком для здійснення морських експедицій до Індійського

океану. Пізніше бейлербейлік був підпорядкований Багдаду [5, с. 169].

У 1549 р. Сирія була поділена на два бейлербейліка: власне Сирія (Дамаск) зі санджаками Дамаск, Тріполі, Наблус, Єрусалим, Сафад, Газа, Сальт, Ладжун, і бейлербейлік Алеппо, що включав санджаки Адана, Мараш, Кіліс, Хама, Хомс, Антеп, Біреджик, Мааррет, Саламія. Пізніше був заснований третій бейлербейлік – Тріполі (Сирійське): санджаки Тріполі, Хама, Хомс, Латакія [5, с. 119].

Бейлербейлік Темешвар (Янова) утворений в 1552 р., коли угорський замок Темешвар був захоплений османським військом на чолі з Кара Ахмед пашою. Резиденція бейлербея знаходилася у замку Хуньяді в Темешварі. Першим берлейбеєм став Казім (Касім) паша – у 1552–1554 рр. У XVI ст. до складу бейлербейліка Темешвар входили наступні санджаки: Темешвар, Алажахісар, Арла, Арад, Бешкелек, Чанад, Гьоле, Ліпва, Лугос, Медова, Оршова, Панкота, Семен-діре, Сірем, Шебеш, Відін, Вульчитрин, Янова [2, с. 118].

На території Ємену було утворено бейлербейлік із центром у Забіді, що дозволяло ліквідувати португальський вплив у Червоному морі та встановити контроль над експортом кави. Складнощі в управлінні цим бейлербейліком пояснюються значною його віддаленістю від Стамбула та несприйняттям сунітської османської влади в якості законного правителя місцевим шиїтським населенням. Це було причиною масових протестів і повстань протягом XVI ст.

Після перемоги Османської імперії у битві при Мохачі в 1526 р., після захоплення у 1541 р. Буди та Пешта, на території завойованого Угорського королівства був створений бейлербейлік Буда. В 1552 р. бейлербейлік складався зі санджаків Буда, Семендіре, Изворник, Вульчетрін, Пожега, Мохач, Істольні Белград, Сегедин, Сірем, Відін, Аладжахісар, Тамшвар, Печуй, Естергон, Хатван, Фюлек, Сонлук, Чанад, Стурова, Бечкерек, Сікрос, Секчай, Ноград, Песпірім і Гюрюзгал. Першим бейлербеєм – із вересня 1541 р. до лютого 1542 р. – був Узун Сулейман паша. Зі створенням бейлербейліка у Буді створення османських провінцій в Європі підійшло до кінця [3, с. 184].

У ході османського завоювання Абіссинії та Хіджазу в XVI ст., у 1555–1557 р. був створений бейлербейлік Абіссинія. Першим бейлербеєм у 1555 р. став Йоздемір паша. Адміністративними центрами були міста Массава, Савакін і Джидда. На території бейлербейліка розташовувалися дві головні мусульманські святині – Мекка та Медина. Утворення бейлербейліків Єгипет й Абіссинія було кульмінаційною точкою османського впливу в північно-східній Африці [5, с. 167].

Османські еялети поділялися за своїм статусом на два види – тімарли і сальянелі. На території перших – Румелія, Буда, Анатолія, Караман, Дулькадар, Рум (Сівас), Ерзурум, Діярбакир, Алеппо, Дамаск, Тріполі Сирійське – де вже міцно утвердилася система санджаків, османське право й османська адміністрація, склалася тімарна система; у других – тімарна система була відсутня, усі податки збиралися від імені держави та розподілялися на місцеві потреби: платня військовим, управлінцям, інша частина надходила до державної скарбниці. Всі арабські еялети базувалися на системі сальяне: Єгипет, Ємен, Абіссинія, Багдад, Басра, Лахса, Тріполі Лівійське, Туніс, Алжир [1, с. 660].

До другої половини XVI ст. уже стало за традицію виділяти землі під управління синам султана, які б несли військові обов'язки та мали найвищу адміністративну владу, тобто займали посаду санджакбея в очолюваному ними санджаку [6, с. 249].

Меншою одиницею адміністративного поділу в межах санджака була каза («район», «округ») – область, якою керував представник центральної влади на місцевому рівні – каймакам («намісник»). Каза приблизно відповідала території міста з навколишніми селами. Кази, у свою чергу, були поділені на нахйє та села. Нахйє були введені в XV ст. і включали у себе 10 сіл, розташованих навколо великого села або хутора, якими управляв мюдюр – староста. В європейських володіннях Османської імперії кази поділялися на нахйє з однорідним населенням.

Відповідником до кази був кадилик – територія, яка підлягала правовій та адміністративній юрисдикції каді – судді, який також мав адміністративні обов'язки. Таких кадиликів у санджаці могло бути декілька та їхні кордони рідко збігалися із кордонами кази.

Окрім османських провінцій, в орбіті імперії знаходилися також залежні території (території з особливим статусом): шеріфат Мекки, Кримське ханство, Молдавія і Волощина, князівство Седмигороду, республіка Дубровник, князівства грузинські та черкеські [3, с. 157].

Сюзеренно-васальні угоди у вигляді системи взаємозалежних особистих відносин васалів і сюзеренів із часом трансформувалися в міждержавні політичні договори. Цей договір складався зі системи взаємних прав й обов'язків: в обмін на захист протекторів, васальнозалежні правителі обіцяли службу та вірність. Хоча поняття «міждержавний васалітет» у політико-правовій практиці Османської імперії не існувало, все ж така термінологія визнана прийнятною для неї у світовій історіографії [2, с. 113].

Таким чином, войовничий характер Османської імперії відбивався на державному устрої та адміністративній структурі, закріплених у збірнику законів султана Сулеймана I. Провінції (їх було 21) поділялися на округи; їхні правителі виконували як цивільні, так і військові функції, очолювали ополчення сипахів та місцеві гарнізони яничар. Кожен ополченець (сипах) отримував у користування землю і за це зобов'язувався брати участь у військових походах. Сипахи отримували матеріальне забезпечення за рахунок податку з населення. У державі було запроваджено чітку структуру військово-адміністративного устрою: всю

територію поділено на провінції, кожна з яких розділялася на санджаки. До складу імперії входили також Волоське, Молдавське і Трансільванське християнські князівства, що сплачували їй щорічну данину. Особливий статус мали Кримське ханство, Мекка, Тріполі й Алжир.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галенко О. І. Османська імперія / О. І. Галенко // Енциклопедія історії України : Т. 7. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2010. – С. 652–664.
2. Іналджик Г. Османська імперія: класична доба 1300–1600 рр. / Г. Іналджик. – К.: Критика, 1998. – 286 с.
3. Льюис Рафаєла. Османская Турция. Быт, религия, культура / Рафаєла Льюис. – М.: Центрполиграф, 2004. – 240 с.
4. Структура та особливості комплектування збройних сил Османської імперії / І. В. Срібняк та ін. // Східний світ. – 2011. – №1. – С. 89–98.
5. Хитцель Ф. Османская империя / Ф. Хитцель. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
6. Черних І. Д. Османська імперія як ісламський тип державності / І. Д. Черних // Записки історичного факультету Одеського державного університету ім. І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 8. – С. 246–254.

Дума О.

Науковий керівник – доц. Костюк Л.В.

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА ШАРЛЯ ДЕ ГОЛЛЯ (1958-1969РР.)

Однією з характерних ознак ХХ століття стала значна кількість демократичних режимів. До переліку найвідоміших президентів та політичних лідерів після воєнної Європи можна віднести президента Франції Шарля де Голля.

Саме вивчення життя та діяльності Шарля де Голля, чия політична праця перетворила Францію на одну із найрозвинутіших країн у Західній Європі. Адже, з одного боку, його прихід до влади викликав хвилю протесту різних політичних сил, а політичні методи обурення в усьому світі, особливо в країнах західного табору, а з іншого боку він зміг протриматися при владі 11 років. Його особистість і досі перебуває в центрі уваги науковців, а навколо специфіки діяльності цього політика точаться гострі суперечності.

Метою даної розвідки є дослідження внутрішнього розвитку Франції за президентства Шарля де Голля. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання наукових завдань; проаналізувати основні віхи політичної кар'єри Шарля де Голля як фундатора політики голізму; дослідити етапи внутрішньої політики президента під час перебування при владі

Північ Франції, звідки був родом Шарль де Голль, завжди вважалася центром націоналізму. Шарль де Голль вирішив присвятити себе військовій справі, так він був учасником обох світових війн, але все ж основним видом його діяльності стала політика, так у 1940 році де Голль встав на чолі Вільної Франції – організації, покликаної чинити опір окупантам і колабораціоністському режиму Віші. Наприкінці 1944 р. генерал Шарль де Голль разом із своїми прихильниками у Алжирі, сформував новий коаліційний Тимчасовий уряд, це вся повнота влади була фактично зосереджена в руках голови Тимчасового уряду генерала де Голля. Можна стверджувати, що з цієї дати починається відлік активної політичної Шарля де Голля. У 1947 р. відставкою, політики створює власну політичну Об'єднання французького народу (ОФН), політика котрих дістала назву в історії “голізм”.

Протягом 1947–1958рр у Франції змінилося понад 22 уряди, що призвело до повної політичної кризи. Саме в цей час на політичну арену знову виходить Шарль де Голль, бо в Алжирі знову було створено новий уряд. Так, у середині 1958 р. відбулися вибори на котрих президентом обирають Шарля де Голля.

Одним з найперших серйозних кроків до спасіння Франції стало ухвалення нової Конституції, розробленої де Голлем (на всенародному референдумі). Франція тепер стала президентською республікою, повноваження президента, що обирався на 7 років, тепер значно зросли, що дозволило врегулювати наявну на той час політичну кризу і конфронтацію між парламентом і адміністрацією президента.

Слід зазначити, що режим П'ятої республіки вирізнявся посиленням втручання держави в сферу економіки і соціальних відносин. За допомогою державних законів, субсидій та інших пільг швидкими темпами розвивалися нові галузі, пов'язані з науково-технічним прогресом, – атомна і ракетна, виробництво ЕОМ, радіоелектроніка. Було здійснено докорінну реконструкцію металообробної, хімічної, авіаційної промисловості. Зросло виробництво товарів масового споживання (автомобілів, холодильників, телевізорів). Посилювалися заходи до стабілізації фінансової системи. Було проведено девальвацію франка, внаслідок чого курс іноземних валют відносно французької зріс на 17,55%, випущено акції внутрішньої позики. 1960 р. була введена нова грошова одиниця “твердий франк”. У 60-ті роки практично зник зовнішньоторговельний дефіцит.

Результатом голізму як економічної політики стало те, що з нульової позначки у 1958 р. (рік обрання де Голля Президентом) золотий запас Франції зріс до 4,5 млрд. \$ у 1965 р. Країна не тільки повністю розрахувалася зі своїми зовнішніми боргами, а й перетворилася на кредитора, який займав на той час третє місце у світі за експортом капіталу. Завдяки жорсткій фінансовій стабілізації “твердий франк” став однією з конвертованих світових валют. У ці роки за середньорічним економічним зростанням – 5,5% – Франція поступалася лише Японії. Обсяг промислового виробництва зріс майже на